

JULES VERNE
Seksen Günde Devriâlem

JULES VERNE

1828'de Fransa'nın Nantes kentinde doğdu. Paris'te hukuk öğrenimi gördü. Seyahat etmeyi ve edebiyatı çok seviyordu. İlk olarak tiyatro oyunları yazdı. Ardından ilk romanı *Balonla Beş Hafta* (1863) yayımlandı. Bunu *Dünyanın Merkezine Seyahat* (1864), *Aya Seyahat* (1865), *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah* (1870), *Seksen Günde Devriâlem* (1873) gibi ünlü romanları takip etti. 1886'da yeğeni tarafından ateşli bir silahla kazara vuruldu. 1902'de şiddetli görme bozuklukları yaşamaya başladı ve 1905'te Amiens'deki evinde hayatını kaybetti.

Le tour du monde en quatre-vingts jours

İletişim Yayınları 2686 • İletişim Çocuk Klasikleri 3

ISBN-13: 978-975-05-2519-3

© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2018, İstanbul (1. Basım)

YAYINA HAZIRLAYANLAR Necdet Dümmeli - Barış Özkul

TASARIM Suat Aysu

KAPAK ve İLLÜSTRASYON Seda Mit

İÇ İLLÜSTRASYONLAR Léon Bennet - Alphonse de Neuville

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

JULES VERNE

Seksen Günde Devriâlem

*Le tour de monde
en quatre-vingts jours*

ÇEVİREN
CAN BELGE

Ö N S Ö Z

Seksen Günde Devriâlem, ya da daha güncel Türkçesiyle *80 Günde Dünya Turu*, Jules Verne'in çoğu serüven sınıfına giren kitapları arasında en öne çıkanlardan biridir. Jules Verne esasen bilimkurgu türünün öncülerinden sayılır. *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, *Dünyadan Ay'a*, *Ay'ın Çevresinde Seyahat*, *Dünyanın Merkezine Seyahat* gibi kitaplarında kendi yaşadığı dönemin teknolojik olanaklarını aşan bilgilere yer vermiş, ileride yaşanan gelişmeler de Jules Verne'i haklı çıkarmıştır.

Seksen Günde Devriâlem ise aslında o dönem yavaş yavaş başlayan bir konuya eğiliyor: Dünyanın çevresini dolaşmak. Jules Verne'e bu kitabın ilhamını George Francis Train'in verdiği söylenir. Amerikalı seyahat yazarı, romanın yazılışından iki sene önce, 1870 yılında çıktığı dünya turunu tam seksen günde tamamlamıştır. Bunu daha sonra başkaları da denemiş, dünyanın çevresini dolaşmak bir çeşit spor

haline gelmiştir. Nelly Bly adında bir başka Amerikalı kadın 73 günde dünyayı dolaşmıştır. 1890'da yine George Francis Train, dördüncü denemesinde turu 72 günde tamamlayıp rekoru eline geçirmiş ve şöyle demiştir: "Dört defa dünyanın çevresini dolaştım. Kralım ben, hızlı seyahatin argonotuyum. Jules Verne'in Phileas Fogg'uyum: O bunu başaran bir kahraman yaratmadan iki sene önce ben seksen günde dünyayı dolaştım."

1872 yılında elbette henüz uçak filan yoktu. Bir yerden başka bir yere gitmek kolay bir iş değildi. Okyanus aşırı çalışan büyük şirketlerin buharlı gemileri, fırtına ya da başka aksilikler olmadığı koşullarda Pasifik Okyanusu'nu en aşağı 20-25 günde, Atlantik Okyanusu'nu 10-12 günde aşabiliyorlardı. Demiryolu şebekesi büyük atılım içindeydi. Ama henüz tamamlanmamış yerler de vardı. Yani dünyanın çevresini dolaşmak, o günün koşullarında, ancak fantezist zenginlerin yapacağı bir şeydi. O nedenle burada, hikâyenin baş kahramanı Phileas Fogg'a değinelim.

Phileas Fogg eksantrik ve zengin bir İngiliz centilmenidir. Kişiliğiyle sadece Jules Verne'in kahramanları arasında değil, bütün dünya edebiyatının içinde önemli bir yer edinmiştir. Verne'in kahramanları çoğunlukla bilime adanmış, "nasıl dönerim" diye düşünmeden yamyamlarla dolu adalara, okyanusların derinliklerine, hatta Ay'a bile giden insanlarken Phileas Fogg çok farklı bir kişiliktir: Bilimle pek ilgilenmediği söylenemez, hatta hiçbir şeyle ilgilenmediği söylenebilir; Jules Verne onun her şeye karşı bu ilgisizliğini anlatmak için hikâyenin başında üye olmadığı kulüpleri teker teker sayar.

Sonra onun yalnızlığını anlatır: "Bilindiği kadarıyla Phileas Fogg'un ne karısı ne de çocuğu vardı ki bu en saygın insanların bile başına gelebilecek bir şeydir, ama ailesi ya da dostu da yoktu ki buna sahiden daha ender rastlanır."

En belirgin özelliği ise düzen takıntısıdır. Romanın başında, tıraş suyunu her zamankinden bir derece soğuk getirdi diye eski uşağını kovmuş, hikâye içinde çok kuvvetli bir karakter olacak yeni uşak adayını beklemektedir. Her gün her şeyi aynı saatte, hatta aynı saniyede ve aynı şekilde yapar: "Yaptığı her şey matematiksel kesinlik içinde o kadar aynıydı ki, tatmin olmayan hayal gücü bunun ötesinde bir şeyler arardı," diye tarif ediyor yazar.

Ayrıca soğukkanlı, hatta görünüşte hissiz, duygusuz bir insandır. Asla, hiçbir şey onu heyecanlandırmaz, telaşlandırmaz.

Phileas Fogg'un sevdiği iki şey dikkati çekiyor: Birincisi bütün önemli gazeteleri okumak. Bu sayede bütün dünya hakkında etraflı bir bilgi ve genel kültüre sahip olduğunu görüyoruz. İkincisi, üye olduğu tek kulüp olan Reform Club'ta arkadaşlarıyla whist¹ oynamak: "Kendi yapısına gayet uygun olan bu sessiz oyunda çoğunlukla kazanırdı ama buradan kazandıkları asla cüzdanına girmez, hayır işlerine ayırdığı bütçenin önemli bir kısmını teşkil ederdi. Zaten Mr. Fogg'un kazanmak için değil, oyun için oynadığı aşikârdı. Oyun, onun için, bir zorlukla savaşmak, mücadele etmek demektir ama hareket etmeden, oturduğu yerden, yorulmadan verilebilecek bir mücadeleydi, bu da kişiliğine gayet uygundu."

Yolculuk etmenin bunca meşakkatli olduğu bir devirde, yerinden kolay kolay kıpırdamayacağı anlaşılan bu ilgisiz adamı dünya turuna çıkartan nedir peki?

Kulüpteki arkadaşlarıyla tuttuğu bir bahistir. Bütün servetini, dünyanın çevresini seksen günde dolaşabilece-

1 İlk olarak 16. yüzyılda oynanmaya başlayan whist, briç oyununun atasıdır. 17 ve 18. yüzyıllarda Amerika ve Avrupa'da en seçkin iskambil oyunu haline gelmiştir. 4 kişiyle eşli olarak oynanan ve el almaya dayanan bir koz oyunudur.

ğini ispat etmek üzere bu bahse yatırır ve birkaç saat sonra kalkacak ilk trenin kalkış saatini beklerken, başlamış bulunduğu oyununu da sakın sakın sonuna kadar götürmekten geri durmaz.

Bundan sonra, Jules Verne'in içine kuvvetli bir mizah gizlediği anlatımıyla türlü türlü serüvenin birbirini izlediği sıra dışı yolculuk başlar. Buharlı gemiler, trenler derken tahtırevanlar, filler, yelkenli kızaklar da devreye girer. Phileas Fogg Fransız uşağı Passepartout'yla birlikte bir araçtan diğerine atlarken Jules Verne bize Hintlerin kutsal destanı Ramayana'dan, *thug*lardan, Nizam Krallığı'ndan, Amerikan Sirklelerinden, Çin'deki afyon batakhanelerinden de bahseder. Doğanın, coğrafyanın yanında kendi tarihleri ve hikâyeleriyle kentleri de pek güzel anlatır.

Tabii Fransız bir yazar olan Jules Verne'in bu dünya turunu bir İngiliz centilmenine yaptırmayı tesadüf olmasa gerek. Güzergâh boyunca ayak bastığımız pek çok şehirde İngiliz sömürgeciliğinin etkilerini ve sanayi devriminin izlerini görüyoruz. Jules Verne koskocaman bir coğrafyaya dağılan çeşit çeşit hikâyenin arasında bir yandan da küçülen dünyayı, yani bugünkü küreselleşmiş dünyanın küreselleşmeye nasıl başladığını anlatıyor ve bu hikâyede başrolü bir İngiliz'e veriyor.

*Phileas Fogg'la Passepartout,
biri efendi, öteki uşak olarak
birbirlerini kabul ediyorlar*

1872 senesinde, Burlington Gardens'daki Saville Row'da, 7 numaralı evde –1814'te Sheridan'ın öldüğü ev– her ne kadar dikkat çekecek herhangi bir şey yapmamayı vazife edinmiş gibi görünse de, Londra'daki Reform Club'ın en şahsına münhasır ve en dikkat çekici üyelerinden biri, Phileas Fogg, *esq.*¹ oturuyordu.

Yani İngiltere'nin en büyük hatiplerinden birinin ardılı, Phileas Fogg adlı bu adamdı; kibar bir insan ve İngiliz yüksek sosyetesinin en yakışıklı centilmenlerinden biri olması dışında kimsenin hakkında hiçbir şey bilmediği esrarengiz bir adam.

1 İngiliz saygınlık ifadesi. "Beyefendi" anlamına gelen "esquire"ın kısaltmasıdır.

Byron'a² benzediği söylenirdi, tabii yüzü bakımından, yoksa ayaklarına kimse kusur bulamazdı; ama bıyıklı ve favorili bir Byron'a, hiç ihtiyarlama-dan bin yıl yaşamış, soğukkanlı bir Byron'a benze-diği söylenirdi.

Phileas Fogg'un bir İngiliz olduğu muhakkaksa da Londralı olup olmadığı bilinmiyordu. Onu ne borsa-da, ne bankada, ne de şehrin herhangi bir mağaza-sında gören olmuştu. Londra'daki rıhtımlara da, is-kelelere de Phileas Fogg adında bir armatöre ait her-hangi bir gemi gelmemişti. Hiçbir yönetim kurulun-da bu centilmenin adına rastlanmıyordu. Hiçbir ba-roda; ne Temple'da, ne Lincoln's Inn'de ne de Gray's Inn'de ismi yankılanıyordu. Ne Şansölye Mahkeme-si'nde, ne Queen's Bench'te, ne Vergi Temyiz Mah-kemesi'nde, ne de Kilise Mahkemesi'nde bir savun-ma yapmıştı. Ne sanayiciydi, ne işadamı, ne tüc-car, ne de ziraatçı. Ne *Büyük Britanya Kraliyet Ensti-tüsü*'ne, ne *Londra Enstitüsü*'ne, ne *Zanaatkârlar Ensti-tüsü*'ne, ne *Russell Enstitüsü*'ne, ne *Batı Edebiyatı Ens-titüsü*'ne, ne *Hukuk Enstitüsü*'ne, ne de doğrudan iyi-liksever majestelerinin idaresindeki *Birleşik Sanat ve Bilimler Enstitüsü*'ne dahildi. Kısacası, *Armonika Der-neği*'nden tutun, esasen zararlı böcekleri yok et-mek için kurulan *Entomoloji Derneği*'ne kadar, İngil-tere'nin başkentinde pıtrak gibi çoğalan derneklerin hiçbirine üye değildi.

2 Lord George Gordon Byron, bir İngiliz şair ve politikacı-dır; sağ ayağı doğuştan deforme-dir.

Phileas Fogg.

Phileas Fogg, Reform Club'a üyeydi, hepsi bu.

Onun gibi gizemli bir centilmenin bu saygın derneğin üyeleri arasında gösterilmesine şaşacak olanlara, kendisine sınırsız kredi açan MM. Baring kardeşlerin tavsiyesiyle kabul edildiği söylenecektir. Verdiği çekler, devamlı artıda seyreden cari hesabı tarafından düzenli olarak ödendiği için belli bir "itibar" vardı.

Zengin miydi bu Phileas Fogg? Hiç tartışmasız öyleydi. Peki nasıl yapmıştı servetini? En iyi bilenle-

rin bile bu konuda söyleyeceği bir şey yoktu, öğrenmek için de sorulacak son kişi Mr. Fogg'un kendisiydi. Her halükârda, savurgan biri değildi, cimri de değildi, çünkü ne zaman soylu, elzem ve hayırlı bir iş için bir yardım gereği doğsa; sessizce, hatta adını bile vermeden o yardımı yapardı.

Kısacası, dünyanın en az konuşan centilmeniydi. Mümkün olduğu kadar az konuşur ve az konuştuğu ölçüde esrarengiz görünürdü. Oysa yaşadığı hayat gözler önündeydi ama yaptığı her şey matematiksel kesinlik içinde o kadar aynıydı ki, tatmin olmayan hayal gücü bunun ötesinde bir şeyler arardı.

Seyahat etmiş miydi? Muhtemelen etmişti, çünkü dünya haritasına onun kadar hâkim kimse yoktu. Hiçbir yer, onun, hakkında özgül bir şeyler bilemeyeceği kadar ücra olamazdı. Birkaç defa, yolunu kaybetmiş ya da ebediyen kaybolmuş gezginler hakkında kulüpte dolaşan çeşit çeşit hikâyeyi kısa ve açık, ama azıcık kelimeyle düzeltmiş; gerçekten olmuş olması muhtemel şeyleri işaret etmişti; sözleri de çok kez bir kehanetten esinlenmiş gibi olurdu, çünkü olay, sonunda mutlaka onu haklı çıkarırdı. Dünyanın her yerini dolaşmış biri olmalıydı – hiç değilse zihninde.

Yine de kesin olan bir şey varsa, o da Phileas Fogg'un uzun yıllardır Londra'dan ayrılmamış olduğuydu. Onu, başkalarına göre biraz daha yakından tanıma şerefine nail olanlar, kimsenin onu, her gün evinden kulübe gitmek için kat ettiği şu kestirme yoldan başka bir yerde gördüğünü iddia edeme-

yeceğine yemin ederlerdi. Vakit geçirmek için yaptığı tek şey gazeteleri okumak ve whist oynamaktı. Kendi yapısına gayet uygun olan bu sessiz oyunda çoğunlukla kazanırdı ama buradan kazandıkları asla cüzdanına girmez, hayır işlerine ayırdığı bütçenin önemli bir kısmını teşkil ederdi. Zaten Mr. Fogg'un kazanmak için değil, oyun için oynadığı aşikârdı. Oyun, onun için, bir zorlukla savaşmak, mücadele etmek demekti ama hareket etmeden, oturduğu yerden, yorulmadan verilebilecek bir mücadeleydi, bu da kişiliğine gayet uygundu.

Bilindiği kadarıyla Phileas Fogg'un ne karısı ne de çocuğu vardı ki bu en saygın insanların bile başına gelebilecek bir şeydir, ama ailesi ya da dostu da yoktu ki buna sahiden daha ender rastlanır. Phileas Fogg, içeri hiç kimsenin girmedığı Saville Row'daki evinde tek başına yaşardı. İçeride ne olduğunu kimse bilmezdi. Bütün işlerine yetişen tek bir uşağı vardı. Öğle ve akşam yemeklerini saniyesi saniyesine aynı saatte, aynı salonda ve aynı masada yer, hiçbir ahabıyla oturmaz, hiçbir yabancıyı masasına davet etmez, saat tam gece yarısı olduğunda, ancak uyumak için eve dönerdi, Reform Club'ın dernek üyelerinin kullanımına sunduğu konforlu odaları da asla kullanmazdı. Yirmi dört saatin on saatini uyumak ve yıkanıp hazırlanmak için evinde geçirirdi. Dolaşmaya çıkacaksa, değişmez bir biçimde parkeleri süslemeli giriş salonunda, ya da pembe porfirden yirmi İyon sütununun taşıdığı mavi vitraylı kubbenin al-

tındaki dairesel galeride, daima aynı düzenli adımlarla yapardı bunu. Öğle ya da akşam yemeğini yiyecekse, kulübün mutfaklarından, yiyecek dolaplarından, kilerlerinden, balıkhanesinden, süthanesinden gelen leziz erzakla donatırdı masasını; servisini özel bir porselen içinde ve Saksonya kumaşından çok güzel bir masa örtüsünün üstünde kulübün uşakları, siyah kıyafetli, tabanları yumuşak kumaştan ayakka-bılar giyen ağırbaşlı adamlar yaparlardı; şerisi, portosu ya da tarçın ve baldırıkara otu katılmış Bordo şarabı kulübün benzersiz kristal kadehlerinde gelirdi; içkilerini tatmin edici bir serinlik içinde tutan ise kulübün buzları, büyük maliyetlerle Amerika'daki göllerden getirilen buzlardı.

Eğer bu koşullarda yaşamak eksantriklikse, kabul etmek gerekir ki eksantrikliğine de iyi bir tarafı vardı!

Saville Row'daki ev şatafatlı bir saray olmasa da aşırı konforlu oluşuyla biliniyordu. Zaten içinde hiç değişmeyen alışkanlıklara sahip biri oturduğu için, pek külfetli bir iş de yoktu. Yine de Phileas Fogg tek uşağından insanüstü bir dakiklik, bir intizam bekliyordu. Daha o gün, 2 Ekim'de Phileas Fogg, James Forster'ın işine son vermişti, çocuğun kabahati, sakal tıraşı için suyu otuz derece yerine yirmi dokuz derece sıcaklıkta getirmesiydi. Ve şimdi de, James Forster'ın saat on birle on bir buçuk arasında gelmesi gereken halefini bekliyordu.

Phileas Fogg koltuğunda dimdik oturmuş, bir askerın tören sırasında yaptığı gibi ayaklarını bitıştır-

miş, ellerini dizlerine koymuş, vücudu dimdik, başı yukarıda, saatleri, dakikaları, saniyeleri, günleri, ayları ve yılları gösteren karmaşık bir aygıt olan duvar saatinin ibresinin ilerleyişini seyrediyordu. Saat on bir buçuğu vurdu mu, günlük alışkanlıkları gereği Mr. Fogg'un evden çıkıp Reform Club'a gitmesi gerekiyordu.

Tam bu sırada, Phileas Fogg'un oturmakta olduğu küçük salonun kapısı vuruldu.

İşten atılan James Forster belirdi.

"Yeni uşak," dedi.

Otuzlu yaşlarında genç bir adam girdi içeri ve eğilerek selam verdi.

"Fransızsiniz ama isminiz John mu?" diye sordu Phileas Fogg.

"Jean, eğer Beyefendi kusura bakmazsa," cevabını verdi yeni gelen, "Jean Passepartout,³ üstüme yapışmış ve bir işten sıyrılmak konusundaki doğal yeteneğimi gösteren bir takma ad. Namuslu bir genç olduğumu düşünüyorum Mösyö, ama açık konuşmak gerekirse birçok iş yaptım. Sokaklarda şarkı söyledim, sirklerde at bindim, Léotard gibi at üstünde cambazlık yaptım, Blondin gibi ip üstünde dans ettim; sonra, yeteneklerimi daha faydalı hale getirebilmek için jimnastik öğretmenliği yaptım, son olarak da, Paris'te itfaiye eri oldum. Hatta özgeçmişimde dikkate değer yangınlar bile var. Ama beş yıl ön-

3 "Passepartout" Fransızcada "maymuncuk" ve "her yerde kullanılan, her işe yarayan" anlamlarına gelir.

Jean Passepartout.

ce Fransa'dan ayrıldım, aile hayatının tadını almak için İngiltere'de oda hizmetçisi oldum. Şimdi ise işsiz kaldım ve Mösyö Phileas Fogg'un Birleşik Krallık'ın en dakik ve evcimen adamı olduğunu öğrenince onun evinde sakın bir hayat sürme ve şu Passepartout soyadına kadar her şeyi unutma umuduyla kalkıp geldim."

"Passepartout benim için uygun," dedi İngiliz cemtillen. "Sizi bana tavsiye ettiler, hakkınızda olumlu bilgiler aldım. Şartlarımı biliyor musunuz?"